

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv, blandt andet omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Slægtsforskernes Bibliotek:
<http://bibliotek.dis-danmark.dk>

Foreningen Danske Slægtsforskere:
www.slaegtogdata.dk

Bemærk, at biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. Når det drejer sig om ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan du frit downloade og anvende PDF-filen.

Drejer det sig om værker, som er omfattet af ophavsret, skal du være opmærksom på, at PDF-filen kun er til rent personlig brug.

17 år og storforbryder?

En artikel der har været publiceret på Læsø Museumsforenings hjemmeside, som månedens historie

Sytten år og storforbryder?

Sytten år og storforbryder? eller sytten år og utrolig naiv? – døm selv.

Historien handler om pigen Else Bak Halvorsen, som blev født i Hals sogn på Læsø d. 9. april 1868. Hun var datter af Søren Clausen Halvorsen og Kirstine Madsdatter. Hun var eneste barn i dette ægteskab. Begge forældre havde været gift før og havde også børn fra disse ægteskaber.

Her ses familien ved folketællingen i 1870

Hjørring amt, Læsø herred, Hals sogn, Østerby, et huus

Søren Clausen Halvorsen, 57 aar, gift, Huusfader, Sømand og Fisker, født i Hals sogn Hjørring amt.

Kirstine Madsdatter, 40 gift, Huusmoder, født i Byrum sogn Hjørring amt

Else Bak Halvorsen, 1 aar, ugift, Deres Datter, født i Byrum sogn Hjørring amt.

Det næste vi hører til Else er ved folketællingen i 1880, hvor hun stadig bor hjemme hos sine forældre:

Hjørring amt, Læsø herred, Hals sogn, et Huus.

Søren Clausen Halvorsen, 68 aar, Gift, Indsiddet og Fisker, født i Hals sogn Hjørring amt.

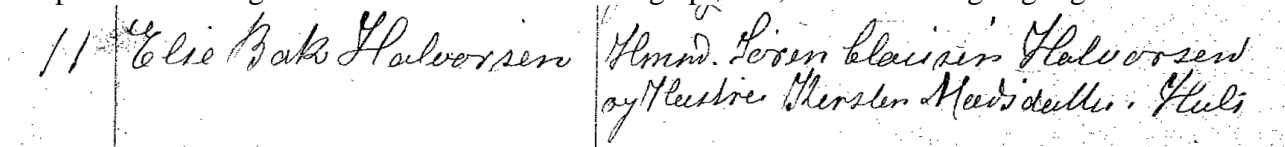
Kjerstine Madsdatter, 50 aar, Gift, Hans Hustru, født i Byrum Sogn Hjørring amt

Niels Christian Hansen, 21 aar, ugift, Sømand, Deres Søn, født i Hals sogn Hjørring amt

Elsebet Halvorsen, 11 aar, ugift, Deres Datter, født i Byrum sogn Hjørring amt

Jensine Josefine Katrine Bjerring, 3 aar, ugift, Deres Plejedatter, født i Dronninglund sogn Hjørring amt.

Et par år senere, mere præcist d. 16. april 1882 blev Else konfirmeret i Byrum kirke. På det tidspunkt blev der givet karakterer for kundskab og opførsel, hvor Else fik g? og mg.

11 | *Else Bak Halvorsen* | *Almind. Søren Clausen Halvorsen*
og Hustru Kirstine Madsdatter, Hals

Her ses et udsnit af Byrum kirkebog

Nu var konfirmationen overstået og på den tid var det normalt at de unge mennesker af bondestand kom ud og tjene, hvilket også skete for Else. Dermed var grunden lagt til hendes nedtur.

Hvornår det begyndte at gå galt for Else er ikke til at sige, men d. 3. september 1885 blev der afsagt dom over Else for en række kriminelle handlinger, som omfattede brandstiftelse, falsk, tyveri, bedrageri og forsøg på bedrageri.

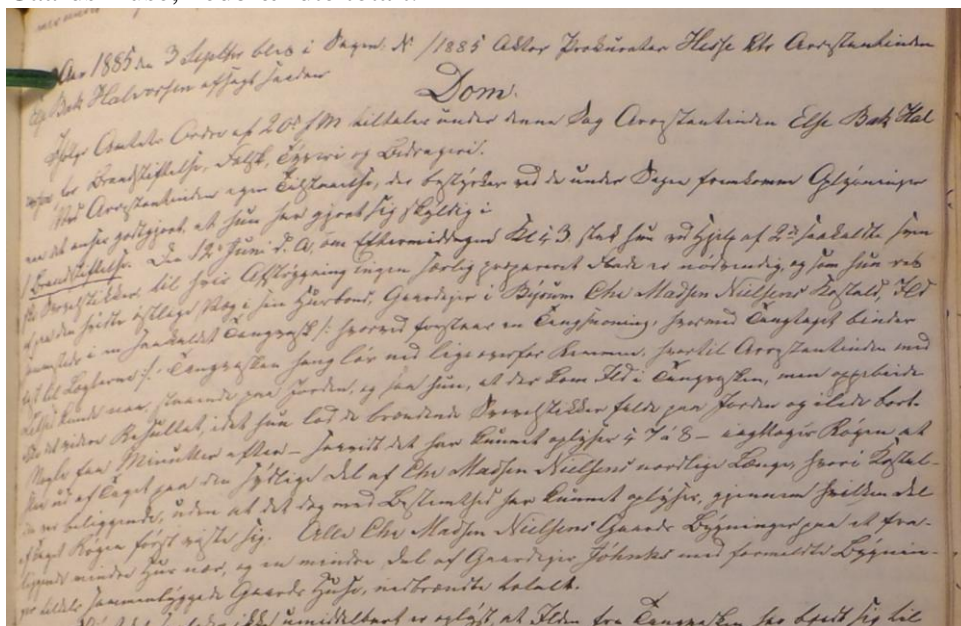
Ved at læse sagens akter fås et godt billede af Elses handlinger, samt et lille indblik i en hverdag i 1880'erne:

Aar 1885 den 3 Septber. blev i Sagen N^o/1885 Aktor Prokurator Hesse Ctr. Arrestantinden Else Bak Halvorsen afsagt saadan Dom:

Ifølge Amtets Ordre af 20de f. M. tiltales under denne Sag Arrestantinden Else Bak Halvorsen for Brandstiftelse, Falsk, Tyveri og Bedrageri.

Ved Arrestantindens egne Tilstaaelser, der bestyrkes ved de under Sagen fremkomne Oplysninger maa det ansees godtgjort at hun har gjort sig skyldig i

1. Brandstiftelse. – (Ifølge nogle skattekvitteringsbøger, der findes på lokalhistorisk arkiv på Læsø, boede familien Madsen Nielsen, hvis gård der brændte, på det sted der svarer til adressen Søndergaardsvej 6 i Byrum. Matrikelnummer 41 samt 157a og b. Det gamle stednummer er 24.) Den 12te Juni d. A. om Eftermiddagen Kl. ca. 3 stak hun ved Hjelp af 2de saakaldte svenske Svovelstikker, til hvis Afstrygning ingen særlig præpareret Flade er nødvendig og som hun rev af paa den hvidte østlige Væg i sin Husbond, Gaardejer i Byrum Chr. Madsen Nielsens Kostald, Ild sammesteds i en saakaldet Tangvask /: hvorved forstaas en Tangsnoening, hvormed Tangtaget bindes fast til Lægterne /: Tangvasken hang løs ned lige ovenfor Remmen, hvortil Arrestantinden med Lethed kunde naa, staaende paa Jorden, og saa hun, at der kom Ild i Tangvasken, men oppebiede ikke det videre Resultat, idet hun lod de brændende Svovelstikker falde paa Jorden, og ilede bort. Nogle faa Minutter efter – saavidt det har kunnet oplyses ca. 7 á 8 – iagttoges Røgen at slaa ud af Taget paa den sydlige del af Chr. Madsen Nielsens nordlige Længe, hvori Kostalden var beliggende, uden at det dog med Bestemthed har kunnet oplyses, gennem hvilken del af Taget Røgen først viste sig. Alle Chr. Madsen Nielsens Gaards Bygninger paa et fraliggende mindre Hus nær, og en mindre Del af Gaardejer Jøhnks med formeldte Bygninger til dels sammenbyggede Gaards Huse, nedbrændte totalt.

Til venstre ses den første del af sagen i Læsø Birks domprotokol.

Skjønt det saaledes ikke umiddelbart er oplyst, at Ilden fra Tangvasken har bredt sig til den øvrige Del af Tangtaget, skjønnes det dog ikke at kunne være mindste Tvivl om, at dette maa være sket og Branden derved foraarsaget, idet det dels efter alle

foreliggende Oplysninger er den eneste Maade, hvorpaa Ildens Opkomst kan forklares, dels efter forskellige under Sagen afhørte dystere Vidnesbyrd meget let kan være tilgaaet saaledes, naar Tangen har været tør, og der endog derhos har været noget Træk, men at begge disse sidste Betingelser have været tilstede, maa ansees for bevist, idet der Branddagen blæste en stærk vestlig Kuling, og saavel Døre paa Vest- som Østsiden af paagjeldende vestlige Længe maa antages at have staaet aaben, samt Husets indre Indretning var saaledes, at den derved opstaaende Træk kunde bane sig uhindret Vej til Gjærningstedet. Motivet til Gjærningen var, at Chr. Madsen Nielsens Datter samme Dag lidt over Middag i fleres Nærværelse bebrejdede Arrestantinden, og som det maa antages, skammede hende ud for, at hun havde modtaget 50 Øre af en Syg Pige til at købe Smør til hende, men hverken havde købt Smørret eller leveret Pengene tilbage. /: se videre nedenfor under N° 4f /: Hun besluttede at hævne sig ved at stikke Ild paa Gaarden, og opstod Beslutningen hos hende medens hun var beskæftiget med at gjøre rent under Kalven. Forinden hun var færdig med dette Arbeide, gik hun derfor, uden paa sin Vej at træffe Nogen, men ogsaa som det maa antages uden i saa Tilfælde at have villet afstaa fra sit Forløb, indenom igjennem det Meste af bemeldte

vestlige Længe, deriblandt Kjøkkenet, hvor hun vidste der laa Svovelstikker, til Dagligstuen og derfra til sit indenfor værende Kammer, hvor hun af en der værende Kjøles Lomme tog de 2 Svovelstikker som hun huskede fandtes der, og som hun, naar Branden havde fundet Sted, ikke vilde lade forblive der af Frygt for at de skulde røbe hende. Hun gik derefter samme Vej tilbage til det Rum hvor Kalven var uden at benytte Svovelstikkerne, fordi hun paa Vejen havde hørt Døren fra Stuen til Kjøkkenet blive aabnet, fuldendte Rengjøringen ved endnu at trille en Baarefuld ud paa Møddingen og spredte alt det Udkjørte der, hentede derefter paa Ordre af sin Madmoder, som imidlertid var kommen til, Græs til Kalven, og først da hun havde givet denne det og forinden set Madmoderen gaa tilbage til Stuen, udførte hun som foranført Gjærningen paa Vejen tilbage til Dagligstuen, idet hun undlod at stikke Ild i Rummet hvor Kalven stod uagtet der fandtes en Del Lyng der eller i den tilgrænsende Hølade hvor der laa Hø, fordi hun frygtede da at paadrage sig Mistanke som den der lige havde været disse Steder, medens Ingen kunde vide, om hun paa Tilbageveien vare kommen igjennem Kostalden eller udenom Huset. Ved Branden omkom en Kalv og en Gris. Bygningerne vare assurede i Læsø indbyrdes Brandforsikringsforening for Bygninger, der har maattet betale Brandlidte Chr. Madsen Nielsen en Erstatning af 2030 kr. og Jøhnk 637 kr. 50 Øre, hvilke Summer Foreningen beder sig godtgjort hos Arrestantinden, hvorimod Chr. Madsen Nielsen ingen Erstatning fordrer for sit yderligere lidte Tab, 400 kr., og Jøhnk mente intet saadant at have lidt.

Det af Arrestantinden udviste foran refererede Forhold vil som Brandstiftelse, cfr. § 283 være at henføre under Straffelovens § 281 - 1ste Punktum.

2. Falsk. – Sidste Foraar haver Arrestantinden hos Skomager Florentinus Petersen af Vesterø bestilt et Par Støvler, som skulde koste 10 kr., men da han ikke vilde give hende Kredit, og som Betingelse for Udleveringen fordrede at hun skulde skaffe ham hendes Husbond, Chr. Madsen Nielsen som Garant for Betalingen, hvad hun mente let at kunne, skrev hun mod dennes Vidende og Vilje en Seddel, som er kommen tilstede, og som hun underskrev med bemeldte hendes Husbonds Navn og stiledede som værende fra ham, og som gik ud paa, at Chr. Madsen Nielsen ønskede Henstand til Maj, men saa nok skulde betale Beløbet, dog var Sedlen ikke stilet til nogen bestemt Person. Det var ogsaa Arrestantindens Hensigt at bibringe Skomager Petersen denne Opfattelse, til hvilke Øjemed hun ogsaa tillige havde skrevet sit eget Navn nedenunder Chr. Madsen Nielsen, som den for hvem der sagdes god. – og sendte hun Sedlen med Landposten, men Petersen formodede strax paa Grund af Brevets eller Sedlens som det forekom ham forvirende Indhold og Form, at Chr. Madsen Nielsen neppe selv kunde have skrevet den, men at Arrestantinden snarere selv var Koncipisten. Støvlerne bleve ogsaa først udleverede efter at Chr. Madsen Nielsen mundtlig havde indestaaet for Betalingen. Uagtet denne Sidste ikke havde givet hende nogen Anledning til at antage, at han vilde tillade hende at forpligte ham paa den tilsigtede Maade, mente hun dog at han, naar det kom til Stykket, vilde betale, en han end ikke paa Forhaand vilde gaa ind derpaa. Denne sidste Antagelse, der ogsaa gik i Opfyldelse, var grundet paa, dels at hun ikke havde optaget hele sin da til Dato fortjente Løn, dels at hun skulde blive hos ham, og han derfor intet Tab kunde lide ved at betale. Hun var ogsaa virkelig som hendes Skudsmaalsbog udviser paa ny fæstet paa et Aar til 1 Novber. 1886. Chr. Madsen Nielsen har heller intet Tab lidt og derfor ingen Erstatning at fordre. Dette Forhold vil som Falsk være at henføre under Straffelovens § 268 sidste Led, og skjønnes det ikke rettere end at tillige § 271 maa komme til Anvendelse.

3. Tyveri – Den 24 Juni d. A. om Eftermiddagen undrog Arrestantinden fra Arresthuset og medtog da et Arrestforvare Levins Hustrue tilhørende, til 33 Øre vurderet Fed Uldgarn, af noget Garn som laa i Arresten og som hun allerede om Morgenen havde taget og som, da hun var bragt tilbage til Arresten og forinden Gjenindsættelsen i Cellen blev undersøgt fandtes skjult i hendes

Underbenklæder. Vel har Arrestantinden villet gjøre gjeldende, at det var hendes Hensigt at levere Garnet tilbage, men til denne hendes Forklaring, der ikke støttes af noget, men imod sin Rigtighed det derimod taler, at hun, for at undgaa Opdagelsen under Visiteringen søgte at fjerne Arrestforvarerens Hustru, der foretog samme, idet hun bad hende om at hente et Glas Vand, som der intet Hensyn tages til. Bestjaalne, der har erholdt Garnet tilbage, har ingen Erstatning fordret, men derimod Straf.

Dette Forhold vil, uagtet det Stjaalnes ringe Værdi, ikke kunne betragtes som undtaget Tyveri, men derimod være at henhøre under Straffelovens § 228.

4. Bedrageri. – I efterfølgende Tilfælde fra Lit. a-d, begge inclusive, har Arrestantinden uden Faderen Claus Thurens Vidende og Villje og paa en saadan Maade, at de Vedkommende, hvad hun ogsaa tilsigtede, maatte tro, at han havde sendt hende, bedt om Understøttelse til ham, skjønt hun ikke udtrykkeligt sagde at være sendt af ham.

a. I Sommeren 1883, i alt Fald efter 1st Maj, uden at Tidspunktet med Sikkerhed nærmere har kunnet oplyses, indfandt hun sig hos Husmand Thomas Chr. Hansens Hustru Gjertrud Eline Petersen af Vesterø, og under Foregivende af, at hendes Fader Claus Thuren havde brækket Benet, hvilket var sandt, bad hun om Penge til Doktor og Medicin, og fik 1 kr. – Erstatning er ikke forlangt, men Arrestantinden derimod straffet.

b. Samme Dag som under Lit. a anført og lige efter at have været (*hos*) Gjertrud Eline Petersen, gik hun efter at have spurgt om Vej og sagt at hun vilde derhen, i Følge med Formeldte, som skulde derhen til Husmand Chr. Hansens Hustru Kirstine Marie Markussen, ligeledes af Vesterø og uden direkte at bede om Penge, fik hun, efter at hendes Ledsagerske havde forebragt hendes Ærinde, 1 kr., som Gjertrud Eline Petersen dog lagde ud. Erstatning er ikke bleven fordret, men derimod Straf.

c. I Begyndelsen af indeværende Sommer kom hun atter til ommeldte Thomas Chr. Hansens Hustru og fortællende, at hendes Fader Claus Thuren havde mistet sin Ko, men let kunde faa en ny, naar han havde Penge, fik hun 14 Øre, efter paa Spørgsmaal derom, at have sagt, at Nogle gav 50 Øre, andre 25 Øre. Erstatning er ikke fordret, men derimod Straf.

d. Samme Dag som under Lit. c gik hun ligeledes til Anders Chr. Madsens Enke, Marie Kirstine Nielsdatter i Vesterø og bad under det samme Foregivende til Thomas Chr. Hansens Hustru om Penge. Hun fik 25 Øre. Erstatning ikke fordret, men Straf.

e. I Begyndelsen af Juni Maaned d. A. indfandt Arrestantinden sig hos Kjøbmand Melkjorsens Hustru og bad, sigende, at hun skulde hilse fra sin Moder, om et Laan paa 3 Kr. til denne som var i Forlegenhed for Penge til at betale en Gjæld med. Melkjorsens Hustru var først uvillig, men lod sig dog paa Løfte om, at Pengene skulde blive betalte, naar Arrestantindens Moder havde faaet et Lam solgt, bevæge til at Laane hende dem. Moderen havde ikke anmodet Arrestantinden om at bede om Penge eller vidst noget derom, og denne Sidste havde heller ikke haft til Hensigt at give hende dem, hvad heller ikke er sket. Arrestantinden gik ud fra, at hun ved Hjælp af det Laan, hun blandt Andet fik hos sin Husbond, kunde tilbagebetale Pengene. Erstatning er ikke fordret, men derimod Straf.

f. I sidst afvigte Foraar eller Forsommer fik Arrestantinden under et Besøg hos en syg og sengeliggende ung Pige, der er en Slægtning af hende, 50 Øre af denne med Anmodning om at kjøbe ½ pund Smør til hende hos Arrestantindens Madmoder. Dette undlod Arrestantinden imidlertid og beholdt Pengene. Hun har vel ikke nægtet at have modtaget Pengene, men forsøgte først at nægte at have beholdt dem, idet hun sagde at have leveret sin Moder dem. Erstatning er fordret, men derimod ikke Straf.

Det skjønnes ikke rettere, end at Arrestantindens Forhold i de under Lit. a-e, begge inclusive, omhandlede Tilfælde maa henhøres under Straffelovens § 251, selv om § 256 kunde finde Anvendelse paa hvert enkelt Tilfælde taget for sig, og at det under Lit. f. omhandlede Forhold maa

blive at henføre under Straffelovens § 253, uden at § 254 har skjønnes tillige at kunne komme til Anvendelse, da Arrestantinden som foranført først nægtede at have tilegnet sig Pengene.

5. Forsøg paa Bedrageri. – I efterfølgende Tilfælde, uden Faderen Claus Thurens Vidende og Villje og paa en saadan Maade, at de Vedkommende, hvad ogsaa var tilsigtet, maatte tro, at han havde sendt hende skjønt det ikke udtrykkelig blev sagt, har Arrestantinden bedt om Understøttelse til ham, dog uden at faa noget, nemlig:

a. Samme Dag som er anført foran Lit. a har den under 4d ommeldte Enke Marie Kirstine Nielsdatter, af hvem hun dog fik Løfte om 4 Kr., som hun maatte hente til et senere Tidspunkt uden dog at gjøre dette, fordi hun ikke fik Lejlighed dertil. Hun foregav at Faderen havde brækket Benet eller Laaret, og samme Dag som under N° 4c anført hos Efternævnte foregivende at Faderen havde mistet sin Ko.

b. Husejer Andreas Andreassen, som ingen Penge havde.

c. Claus Søren Nielsens Hustru Jensine Kirstine Nielsen af Vesterø.

d. En Gaardmand i Vesterø, hvis Navn Arrestantinden ikke kjender.

Disse Forhold ville som Forsøg, v. § 44 være at henhøre under Straffelovens § 251 jfr. § 46.

Arrestantinden der er født 8 eller 9de April 1868, og ikke tidligere straffet, vil for samtlige de foran fremstillede, hende overførte Forbrydelser være at anse efter Straffelovens § 281 1ste Punktum § 268 sidste Led cfr. 271, § 228, § 251, § 253 og endelig § 251 cfr. § 46, alt sammenholdt med §§ 37 og 62, og vil Straffen, der fastsættes under Et, samt idet det i Medfør af Reglerne i Straffelovens § 57 paa den ene Side maa komme i Betragtning som formildende Omstændigheder, Arrestantindens unge Alder, vistnok forsømte Opdragelse i Hjemmet og gode Vidnesbyrd for hendes Tjenester, tildels ogsaa fra selve Brandlidte. - paa den anden Side saa graverende Momenter, Motivet til Brandstiftelsen, hendes Forhold til Brandlidte, den ved Branden foraarsagede større forudselige Skade, og endelig hendes Vrangvillighed til at bekjende – passende kunde bestemmes til Forbedringshusarbeide i 2 Aar.

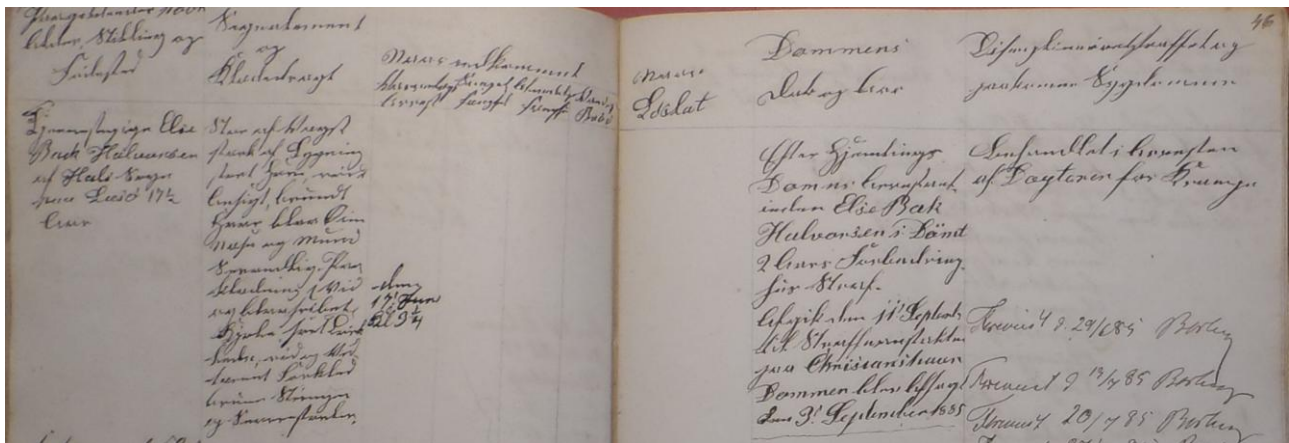
I Erstatning til Læsø indbyrdes Brandforsikring for Bygninger vil Arrestantinden have at betale 2667 kr. 50 Øre og til Stine Præsts Datter Indiane Agathe Larsen 50 Øre; Saa vil hun og have at udrede alle af hendes Arrest og denne Aktion iøvrigt lovligt flydende Omkostninger, derunder Salær til Aktor Prokurator Hesse 16 kr., og til Defensor Prokurator Kjelgaard 12 Kr. – Sagførelsen har været forsvarlig. – Thi kjendes for Ret.

Tiltalte Arrestantinde Else Bak Halvorsen bør straffes med Forbedringshusarbeide i 2 Aar, samt i Erstatning til Læsø indbyrdes Brandforsikring for Bygninger betale 2667 kr. 50 Øre og til Indiane Agathe Larsen 50 Øre.

Saa bør hun og betale alle af hendes Arrest og denne Aktion iøvrigt lovligt flydende Omkostninger, derunder Salær til Aktor, Prokurator Hesse 16 Kr. og til Defensor Prokurator Kjelgaard 12 Kr.

De nævnte Erstatninger at udrede inden 15 Dage efter denne Doms lovlige Forkyndelse og Dommen i det Hele at efterkomme under Adfærd efter Loven., Borberg

I sagens beskrivelse er der nævnt at Else har siddet i arresten, hvilket ogsaa ses af Læsø Birks arresthusjournal 1874-1931. Indførslen om Else ses her:

To års forbedringshusarbejde og en stor erstatning, som kom til at hænge som et åg over hende; men det stoppede ikke her. Seks dage efter domsafsigelsen blev der nedsat en fogedret på tingstedet i Byrum. Grunden var, at de omkostninger, der havde været i forbindelse med at føre sagen, skulle Else betale. Men sagen blev ophævet efter at omkostningerne forgæves var søgt indkasseret.

Dermed var vejen banet for at Else skulle tilbringe de næste to år i forbedringshuset. En hård straf for en 17 årig pige. Den første tanke er om Else overlevede. Det gjorde hun, hvilket ses i et skifte efter hendes far, som døde i 1888. Skiftet er dateret d. 10. juli 1888 og Else er nævnt som arving. Hun tjente da på en gård i Ørvad som er en lokalitet i Vendsyssel. Hvad der videre skete med Else ved jeg ikke. Men hun levede videre derude et eller andet sted. Måske blev hun gift, måske fik hun børn, måske vil fremtiden bringe ny viden om Elses videre færden.

Kurt Dahl, Svenstrup – august 2014.